

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny do wiedzy o społeczeństwie dla klasy 8a szkoły podstawowej

Temat	Wymagania na poszczególne oceny				
	Dopuszczająca Uczeń:	Dostateczna Uczeń:	Dobra Uczeń:	Bardzo dobra Uczeń:	Celująca Uczeń:
I. ŻYCIE SPOŁECZNE					
1. Człowiek w społeczeństwie	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest społeczeństwo, • podaje przykłady potrzeb człowieka, • przytacza przykłady ról społecznych, • wymienia osoby, podmioty oraz instytucje, które mają wpływ na rozwój młodego człowieka i zaspokajanie jego potrzeb, • podaje przykłady norm społecznych, • przytacza przykłady pozytywnych i negatywnych wzorców zachowań funkcjonujących w swoim środowisku rówieśniczym, • wyjaśnia, czym są zdrowie psychiczne i depresja. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady potrzeb człowieka z podziałem na kategorie (bezpieczeństwa, przynależności, uznania, samorealizacji i duchowych), • wskazuje różnice między potrzebami naturalnymi a społecznymi, • wymienia podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia, • wylicza przykłady oddziaływania rodziny, szkoły i rówieśników na postawy i zachowania jednostki, • przedstawia czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka, • podaje przykłady norm społecznych obowiązujących w wybranych społecznościach, np. w rodzinie, szkole, • wymienia zdrowe nawyki służące utrzymaniu higieny psychicznej, • wymienia czynniki, które mogą wywołać kryzys psychiczny. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną, • wyjaśnia, na czym polega proces socjalizacji, • określa, jaką rolę w procesie socjalizacji odgrywa rodzina, • wymienia kategorie norm społecznych, • określa, które spośród podanych zachowań są oceniane z zastosowaniem norm prawnych i uzasadnia swój wybór, • wskazuje zależności pomiędzy zdrowiem psychicznym a funkcjonowaniem jednostki w społeczeństwie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka, • tłumaczy, czym jest osobowość, i jakie ma związki z socjalizacją, • porównuje społeczne oczekiwania dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela, • podaje przykłady konfliktu ról społecznych, • wskazuje przyczyny i skutki nieprzestrzegania przez jednostkę norm społecznych, • aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat teorii Abrahama Masłowa, • aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat kondycji psychicznej młodych ludzi w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zależności między zaspokojeniem potrzeb i wywiązywaniem się z ról społecznych a samorealizacją i samooceną jednostki, • podaje konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka, • przytacza przykłady konfliktu ról społecznych, wskazuje przyczyny, konsekwencje, sposoby rozwiązania problemu, • przedstawia problem przestrzegania norm społecznych w swoim środowisku (ocena zjawiska, przyczyny i konsekwencje).

2. Grupy społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rodzaje grup społecznych, • wymienia grupy społeczne, do których należy, • przytacza przykłady korzyści wynikających z bycia w grupie, • wymienia typowe konflikty występujące w szkole i grupie rówieśniczej, • określa, jakie zachowania prowadzą do sporów, • wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole, • podaje przykłady autorytetów. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest grupa społeczna, • wymienia jej cechy, • wylicza główne zasady współpracy w grupie, • podaje przykłady postaw jednostek wobec konfliktu, • wskazuje dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu, • proponuje sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej, szkole i społeczeństwie, • porównuje grupę nieformalną, koleżeńską z grupą zadaniową, • wskazuje różnicę między idolem a autorytetem, • uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia podział grup społecznych, • omawia różne sposoby rozwiązywania konfliktów: rozmowę, negocjacje, mediacje i arbitraż, wskazuje ich dobre i złe strony, • wymienia warunki prowadzenia skutecznych negocjacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje wady i zalety różnych metod podejmowania decyzji w grupie, • określa, które metody są najwłaściwsze dla zespołowego wykonania określonych zadań, • podaje przykłady sytuacji konfliktowych z codziennego życia, proponuje metody rozwiązania sporu w każdej z nich i uzasadnia swój wybór, • przytacza przykłady autorytetów, określa, co odróżnia te osoby od idoli, i uzasadnia swoje zdanie, • redaguje w punktach przebieg negocjacji w przypadku zaczerpniętym ze swojego codziennego życia. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strategie przyjmowane w czasie konfliktu, • porównuje konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki i społeczeństwa, • przygotowuje poradnik unikania konfliktów i ich skutecznego rozwiązywania, • przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu.
3. Komunikacja i autoprezentacja	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym są dyskusja i debata, • podaje przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie, • gromadzi argumenty o szkodliwości używek. 	<ul style="list-style-type: none"> • przytacza przykłady zachowań asertywnych, • określa różnice między asertywnością a agresją. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje reguły obowiązujące uczestników dyskusji i debaty, • przedstawia warunki asertywności, • buduje asertywną wypowiedź na temat szkodliwości używek. 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym jest asertywność i jakie ma znaczenie dla funkcjonowania jednostki w społeczeństwie. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje samooceny pod kątem asertywności.
4. Życie rodzinne	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym jest rodzina, • wylicza podstawowe wartości kształtujące życie rodzinne, • opowiada o roli rodziców, dzieci i osób starszych w 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej, • podaje funkcje rodziny i przykłady ich realizacji, • wskazuje czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia argumenty na poparcie twierdzenia, że rodzina jest podstawową grupą społeczną, • omawia najważniejsze funkcje rodziny, • wylicza typy rodziny, 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje cechy różnych typów rodzin, • wskazuje przykłady realizacji poszczególnych funkcji rodziny, • rozpoznaje przypadki nieprawidłowego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcjonowanie współczesnej rodziny, • przeprowadza ankietę dotyczącą wartości ważnych w jego rodzinie i prezentuje jej wyniki, • wyjaśnia, jak na

	<ul style="list-style-type: none"> rodzinie, przedstawia wartości ważne dla jego rodziny. 	<ul style="list-style-type: none"> wylicza główne prawa i obowiązki dzieci w rodzinie, podaje podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych rodzin, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne. 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, czym jest władza rodzicielska, omawia prawa i obowiązki dzieci w rodzinie, podaje nazwy instytucji wspierających rodziny. 	<p>realizowania przez rodzinę swoich funkcji,</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie szczęścia rodzinnego i jego wpływ na człowieka, wskazuje zależności między systemem wartości a zasadami funkcjonowania rodziny. 	<p>poszczególnych etapach życia jednostki, zmienia się rola rodziny w procesie socjalizacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje przyczyny problemów współczesnych rodzin i omawia ich skutki dla ich członków oraz dla społeczeństwa, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne.
5. Edukacja i praca	<ul style="list-style-type: none"> wylicza podstawowe funkcje szkoły, podaje podstawowe prawa i obowiązki ucznia, określa, kto tworzy samorząd uczniowski, znajduje potrzebne informacje w statucie swojej szkoły, rozpoznaje przypadki naruszenia praw ucznia, wskazuje osoby, u których może szukać pomocy w przypadku naruszenia praw ucznia. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia działania, za pomocą których szkoła realizuje poszczególne funkcje, przycacza przykłady działań samorządu uczniowskiego, podaje formy organizacji życia społeczności szkolnej, wyjaśnia, jak należy reagować w sytuacji naruszenia praw ucznia lub pracownika szkoły. 	<ul style="list-style-type: none"> omawia prawa i obowiązki ucznia, charakteryzuje poszczególne instytucje życia szkolnego (organizacja, zadania, formy działania), na podstawie <i>Konstytucji RP</i> i statutu swojej szkoły wyjaśnia, jak należy reagować w przypadkach naruszenia praw uczniów lub pracowników szkoły. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia sposób funkcjonowania samorządu uczniowskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> wypowiada się na temat najczęściej i najrzadziej wykorzystywanych praw ucznia zapisanych w statucie jego szkoły.
6. Ekonomia na co dzień	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym jest gospodarstwo domowe, tłumaczy pojęcie budżetu, odróżnia dochody rodziny od wydatków, wymienia podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego, wyjaśnia, kim jest konsument, wylicza podstawowe 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje strukturę typowego budżetu domowego, podaje przykłady łamania praw konsumenta, ocenia, czy przykładowy budżet domowy został prawidłowo skonstruowany. 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy podstawowe zasady ekonomii kierujące budżetem gospodarstwa domowego, proponuje, jak uzyskać nadwyżkę budżetową oraz jak uniknąć „dziury” w budżecie, wylicza przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym, 	<ul style="list-style-type: none"> pisze reklamację. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak bycie świadomym konsumentem wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego.

	<p>prawa przysługujące konsumentowi,</p> <ul style="list-style-type: none"> wypełnia typowy formularz reklamacyjny, oblicza podstawowe dochody i wydatki gospodarstwa domowego. 		<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zasady świadomych, bezpiecznych zakupów, wskazuje, w jakich przypadkach konsument ma prawo do zwrotu towaru, wymienia instytucje chroniące prawa konsumenta. 		
II. Prawo i prawa człowieka					
7. Prawa człowieka	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, czym są prawa człowieka, wyjaśnia, czym jest <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i>, przedstawia podstawowe prawa zawarte w <i>Konwencji o prawach dziecka</i>, podaje przykłady łamania praw dziecka. 	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje praw człowieka, wymienia cechy praw człowieka, wyjaśnia, na czym polega szczególne znaczenie <i>Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka</i>, tłumaczy sformułowania preambuły <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>, uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje okoliczności uchwalenia i postanowienia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>, wyjaśnia znaczenie poszczególnych cech praw człowieka, omawia genezę i treść <i>Konwencji o prawach dziecka</i>, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach. 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje hierarchię funkcji praw człowieka i uzasadnia swoje zdanie, uzasadnia potrzebę istnienia międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka, przedstawia historię praw człowieka, na podstawie preambuły <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> wykazuje konieczność ochrony praw człowieka, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach i przytacza trafne argumenty. 	<ul style="list-style-type: none"> na wybranych przykładach wykazuje, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych.
8. Katalog praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykładowe prawa i wolności, wylicza kategorie praw człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady wolności i praw człowieka i obywatela zagwarantowanych w <i>Konstytucji RP</i>, wskazuje przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji, odszukuje w <i>Konstytucji RP</i> fragmenty dotyczące wolności i praw politycznych, 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnicę między prawami a wolnościami, wskazuje ograniczenia praw i wolności, omawia poszczególne kategorie praw człowieka, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat prawa do wypoczynku. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje kategorie wolności oraz praw człowieka i obywatela zagwarantowane w <i>Konstytucji RP</i>, określa źródła generacji praw człowieka, tłumaczy, na czym polega różnica między prawami pierwszej, drugiej i trzeciej 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że wolności i prawa polityczne są konieczne dla funkcjonowania demokracji, prezentuje życiorys i działalność Malali Yousafzai.

		<ul style="list-style-type: none"> • bierze udział w dyskusji na temat prawa do wypoczynku. 		<p>generacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób każdy człowiek może wpływać na życie publiczne dzięki wolnościom i prawom politycznym zagwarantowanym w <i>Konstytucji RP</i>. 	
9. Ochrona praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady łamania praw człowieka, • wylicza przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich, • przytacza przykłady spraw, które należy zgłosić do Rzecznika Praw Dziecka. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy przykładowych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka, • wyszukuje wiadomości • interwencjach Rzecznika Praw Obywatelskich, • analizuje informacje umieszczone na stronie internetowej Rzecznika Praw Dziecka, • uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego ochrony praw człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny łamania praw człowieka, • wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka, • przedstawia sposób wyboru, metody działania oraz uprawnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, • wyjaśnia, jaką rolę w systemie ochrony praw człowieka odgrywa Rzecznik Praw Obywatelskich, • prezentuje sposób powoływania, metody działania oraz kompetencje Rzecznika Praw Dziecka. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia kategorie spraw kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka, • charakteryzuje działalność wybranych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka, • wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa system ochrony praw człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowuje prezentację na temat działalności wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną praw człowieka, • przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego ochrony praw człowieka.
10. Bezpieczeństwo nieletnich	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest przemoc i kogo dotyczy, • podaje przykłady przemocy, • wskazuje przykładowe osoby i instytucje, do których można się zwrócić w sytuacji doświadczania przemocy, • wymienia główne zalety i wady korzystania z internetu. 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym są społeczności internetowe, • opowiada o zagrożeniach obecnych w środowisku sieciowym (cyberprzemoc), • wymienia rodzaje cyberprzemocy, • wylicza skutki przemocy, • podaje zasady bezpiecznego korzystania z sieci, • analizuje własne zwyczaje związane z wykorzystywaniem internetu, • uczestniczy w przygotowaniu plakatu 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym są przemoc fizyczna, psychiczna, dręczenie, • proponuje, jak na przemoc powinni reagować jej świadkowie, • opowiada o różnych sposobach szukania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy, • wskazuje instytucje, do których należy się zwrócić w przypadku wystąpienia przemocy domowej, • podaje przykłady społeczności internetowych, analizuje własną 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia konsekwencje przemocy dla osób, które jej doświadczyły, • charakteryzuje rodzaje cyberprzemocy oraz podaje metody przeciwdziałania tym zjawiskom, • charakteryzuje zjawisko uzależnienia od internetu, • projektuje ciekawą formę plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci, • uzasadnia konieczność reagowania w przypadkach doświadczania przemocy 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowuje poradnik bezpiecznego korzystania z internetu.

		<p>przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci,</p> <ul style="list-style-type: none"> wyszukuje informacje o <i>Niebieskich kartach</i> i sporządza notatkę na temat praw ofiar przemocy domowej. 	<p>przynależność do nich,</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia korzyści, jakie zyskują użytkownicy internetu, aktywnie uczestniczy w przygotowaniu plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci. 	<p>domowej lub bycia jej świadkiem.</p>	
11. Nieletni wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, kim są niepełnoletni i nieletni, przycacza przykłady spraw, którymi zajmuje się policja, wylicza podstawowe uprawnienia policji, podaje główne prawa przysługujące obywatelom w kontaktach z policją. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich, wyjaśnia, dlaczego prawo inaczej traktuje niepełnoletnich i dorosłych, przycacza przykłady spraw, którymi zajmuje się straż miejska (gminna), podaje podstawowe uprawnienia straży miejskiej (gminnej), wskazuje uprawnienia przysługujące służbom porządkowym, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje, w jakich przypadkach odpowiedzialność ponosi sprawca, a w jakich jego rodzice lub opiekunowie, wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń i przestępstw, omawia uprawnienia i zadania policji, przedstawia prawa przysługujące obywatelom (zwłaszcza niepełnoletnim) w kontaktach z policją, charakteryzuje kompetencje i działania straży miejskiej (gminnej), przedstawia zadania Centralnego Biura Śledczego Policji. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jakie są cele postępowania sądowego wobec niepełnoletnich, określa czynniki brane pod uwagę przez organy państwowe przy rozstrzygnięciu spraw dotyczących nieletnich, wskazuje rodzaje przestępstw, za których popełnienie prawo dopuszcza odpowiedzialność karną nieletnich po ukończeniu 15 roku życia, uzasadnia konieczność znajomości praw przysługujących obywatelom w kontaktach ze służbami mundurowymi i porządkowymi, podaje przykłady akcji przeprowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia inne niż policja i straż miejska (gminna) służby porządkowe i określa ich uprawnienia, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością.
III. Społeczność lokalna i regionalna					
12. Czym jest samorząd?	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym jest samorząd, wymienia rodzaje samorządów działających w Polsce, wymienia zasady działania samorządu terytorialnego, 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje funkcjonowanie samorządu terytorialnego, wyjaśnia znaczenie zasad, na których opiera się funkcjonowanie samorządu terytorialnego, wylicza organy samorządu 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zadania samorządów terytorialnych, zawodowych, uczniowskich i porównuje te jednostki, tłumaczy, czym się różni gmina wiejska od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej, 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny, wykazuje, że zasady, na których opiera się funkcjonowanie samorządu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje, w jakich przypadkach zostaje wprowadzony zarząd komisaryczny, ocenia, czy system władz samorządowych sprzyja zaangażowaniu

	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady zadań samorządów, • wymienia jednostki podziału terytorialnego w Polsce, • podaje nazwy gminy, powiatu i województwa, w których mieszka, oraz nazwy województw sąsiednich, • odczytuje dane z wykresu. 	<p>terytorialnego,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje podobieństwa i różnice między państwem a samorządem terytorialnym, • bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów (znajduje informacje na odpowiednich stronach internetowych). 	<ul style="list-style-type: none"> • określa, jaki charakter ma gmina, w której mieszka, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów. 	<p>terytorialnego, obowiązują w codziennym życiu swojej gminy / swojego miasta,</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje i analizuje dane z wykresu oraz uzasadnia wyciągnięte przez siebie wnioski. 	<p>mieszkańców w życie społeczności lokalnej, i przytacza argumenty na poparcie swojego stanowiska,</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów.
13. Samorząd gminny	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia organy władzy w gminie, • wskazuje, jakich organów dotyczą wybory samorządowe, • wylicza podstawowe zadania gminy, • wyjaśnia, czym jest budżet obywatelski, • bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swoje gminy / swojego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy, • określa sposób wyłaniania władz gminy oraz ich odwołania, • bierze udział w dyskusji o zadaniach gminy, • przytacza przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy, • odszukuje na stronach urzędu swojej gminy informacje o działalności młodzieżowej rady gminy, inwestycjach ze środków unijnych, budżecie obywatelskim, • bierze udział w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej, • uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zadania poszczególnych organów władzy w gminie, • podaje przykłady zadań własnych i zleconych gminy, • aktywnie uczestniczy w dyskusji o zadaniach gminy, wskazuje, które spośród zadań gminy są najpilniejsze i uzasadnia swoje zdanie, • przedstawia, jak jest uchwalany budżet obywatelski, • wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania budżetu obywatelskiego, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat swoje gminy / swojego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zasady referendum lokalnego i wskazuje sprawy, których może ono dotyczyć, • wyjaśnia, jak działają młodzieżowe rady gminy, • aktywnie uczestniczy w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej i przytacza trafne argumenty, • uzasadnia konieczność angażowania się mieszkańców w życie gminy i rozwiązywanie jej problemów. 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat gminy lub miasta, w których mieszka (zasłużone postaci i wydarzenia z dziejów gminy), • redaguje petycję do władz w sprawie budżetu obywatelskiego, • gromadzi wiadomości na temat funkcjonowania budżetów obywatelskich w różnych miastach Polski i wyciąga wnioski z analizy zebranego materiału, • przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej, • przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat swojej gminy / swojego miasta.

<p>14. Powiat i województwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe zadania powiatu, wylicza organy powiatu, podaje organy województwa, wymienia przykładowe zadania samorządu wojewódzkiego, wskazuje, gdzie znajdują się siedziby władz powiatu i województwa, w których mieszka. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia sposób wyboru i odwołania organów powiatu, tłumaczy, jak są wyłaniane i odwoływane organy wojewódzkie, uczestniczy w przygotowaniu prezentacji dotyczącej działań podjętych przez władze swojego powiatu i województwa (znajduje informacje na odpowiednich stronach internetowych), uczestniczy w dyskusji na temat znaczenia współpracy między władzami samorządowymi a państwowymi dla funkcjonowania województwa, uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego koncepcji akcji promującej region za granicą. 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela zadania rady powiatu i zarządu powiatu, odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych powiatu i województwa, bierze aktywny udział w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej, bierze aktywny udział w dyskusji na temat znaczenia współpracy między władzami samorządowymi a państwowymi dla funkcjonowania województwa i przytacza trafne argumenty. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę władz samorządu powiatowego i wojewódzkiego, określa, które z organów samorządu powiatowego i wojewódzkiego mogą zostać odwołane przez mieszkańców, wskazuje zadania wykonywane przez samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki. 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację dotyczącą działań podjętych przez władze swojego powiatu i województwa, przyjmuje rolę lidera w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji akcji promującej region za granicą.
<p>15. Obywatele a organy samorządu</p>	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje stronę internetową własnego urzędu gminy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego, tłumaczy, czym jest korupcja, przytacza przykłady aktywności obywatelskiej, wskazuje problemy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym jest Biuletyn Informacji Publicznej, podaje prawa obywatela w kontaktach z urzędami, odnajduje informacje o projektach zrealizowanych w gminie w ramach budżetu obywatelskiego, przygotowuje notatkę na temat struktury urzędu 	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje informacje zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej, omawia zasady etycznego postępowania urzędników, tłumaczy konsekwencje łamania zasad etycznych w życiu publicznym, podaje możliwe skutki 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zawartość Biuletynu Informacji Publicznej urzędu swojego miasta, powiatu lub województwa, wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej dla funkcjonowania społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje inicjatywy, które warto by zrealizować w okolicy, i wskazuje sposoby ich realizacji.

	społeczne występujące w jego społeczności lokalnej.	swojej gminy lub swojego miasta, <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czemu przestrzeganie zasad etycznych jest ważne w życiu publicznym. 	łamania zasad etycznych w życiu publicznym.		
IV. Wspólnota narodowa					
16. Naród i ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje, jakie więzi łączą jednostkę z ojczyzną i małą ojczyzną, • wymienia i opisuje symbole RP, • podaje sytuacje, w jakich najczęściej wykorzystuje się symbole narodowe, • wylicza wybrane święta narodowe, • przedstawia zasady właściwego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec symboli narodowych, • odczytuje dane z wykresu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym są naród i wspólnota etniczna, • określa, czym jest tożsamość narodowa, • wylicza przykładowe elementy i wartości składające się na polskie dziedzictwo narodowe, • wyszukuje informacje o polskich zabytkach i miejscach wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, • bierze udział w grupowym opracowaniu zagadnienia ochrony polskiego dziedzictwa i pamięci o przeszłości narodu, • uczestniczy w dyskusji o problemie znieważania symboli narodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega różnica między wspólnotą narodową a etniczną, • analizuje czynniki kształtujące poczucie wspólnoty narodowej i etnicznej, • tłumaczy znaczenie dziedzictwa narodowego, • charakteryzuje elementy i wartości budujące polskie dziedzictwo narodowe, • wylicza najważniejsze polskie święta narodowe i wskazuje wydarzenia historyczne, które są podczas nich upamiętniane. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia sens bycia Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej albo etnicznej, • przytacza historię symboli RP, • ocenia, w jakim stopniu znajomość historii wpływa na rozumienie współczesnej sytuacji narodu polskiego, • wyczerpująco opracowuje zagadnienie ochrony polskiego dziedzictwa i pamięci o przeszłości narodu, • aktywnie uczestniczy w dyskusji o problemie znieważania symboli narodowych i przytacza trafne argumenty. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego polskie godło w czasach komunizmu wyglądało inaczej niż obecnie, • prezentuje wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego i wyjaśnia, na czym polega jego wyjątkowość, • przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat polskich zabytków i miejsc wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.
17. Obywatelstwo i narodowość	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest obywatelstwo, • tłumaczy, do czego służy paszport, • wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP, • podaje przykłady wartości obywatelskich. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa, czym jest tożsamość europejska, • podaje definicję narodowości, • podaje przykłady Polek i Polaków, których postępowanie było realizacją wartości obywatelskich, • bierze udział w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno- 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje więzi łączące obywatela i państwo, • omawia konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela RP, • wyjaśnia zagadnienie tożsamości zbiorowej, • wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością, • charakteryzuje wartości 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy zależności między różnymi tożsamościami, • aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno-kulturowych i przytacza trafne argumenty, • uzasadnia konieczność popularyzowania wartości obywatelskich we współczesnym państwie 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje sylwetki wybranych wybitnych Polaków i ocenia znaczenie ich dorobku dla pożytku publicznego.

		kulturowych.	obywatelskie i wyjaśnia ich wartość dla społeczeństwa, <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno-kulturowych. 	demokratycznym.	
18. Postawa patriotyczna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym są patriotyzm i patriotyzm lokalny, • wymienia przejawy patriotyzmu, • określa, jakie zachowania składają się na postawę patriotyczną, • wycisza sposoby wyrażania patriotyzmu na co dzień przez uczniów. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady działań patriotycznych w gospodarce. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice w rozumieniu patriotyzmu dawniej i współcześnie, • określa, w jaki sposób zachowanie młodych ludzi wpływa na los ich ojczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wyniki badań dotyczących rozumienia patriotyzmu, • wyjaśnia znaczenie poszczególnych działań dla polskiej gospodarki. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę patriotyzmu we współczesnym świecie.
19. Mniejszości i migranci	<ul style="list-style-type: none"> • określa różnicę między obywatelami RP a cudzoziemcami, • odczytuje z mapy, gdzie znajdują się największe skupiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, • wyjaśnia, czym jest Polonia, • znajduje na mapie państwa, w których występuje najliczniejsza Polonia. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym są mniejszość narodowa i etniczna, • podaje nazwę języka regionalnego uznanego w polskim prawie, • rozróżnia imigrantów, emigrantów i uchodźców, • tłumaczy, czym jest azyl, • wymienia mniejszości narodowe i etniczne we współczesnej Polsce, • gromadzi informacje na temat inicjatyw kulturalnych podejmowanych przez środowiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, • uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego koncepcji kampanii informacyjnej popularyzującej dorobek wybranych mniejszości 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega różnica między mniejszością narodową a etniczną, • tłumaczy, dlaczego uchodźcom przysługują szczególne prawa, • wymienia podstawowe prawa mniejszości w Polsce, • podaje korzyści, jakie niesie dla Polaków poznanie kultury mniejszości zamieszkujących Polskę. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia strukturę ludności zamieszkującej terytorium Polski, • tłumaczy, jakie cechy języka kaszubskiego zadecydowały o uznaniu go za język regionalny, • omawia czynniki przyciągające i wypychające wpływające na migrację, • na podstawie tekstu ustawy podaje kryteria, które decydują w Polsce o uznaniu danej społeczności za mniejszość narodową lub etniczną, • uzasadnia konieczność ochrony prawnej mniejszości narodowych i etnicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co wpłynęło na rozlokowanie skupisk poszczególnych mniejszości narodowych w Polsce, • określa czynniki, które miały wpływ na rozmieszczenie Polonii na świecie, • przygotowuje wystąpienie dotyczące kryzysów uchodźczych na świecie, • opracowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat kultury mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, • przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji kampanii informacyjnej popularyzującej dorobek wybranych mniejszości narodowych lub etnicznych mieszkających

		narodowych lub etnicznych mieszkających w Polsce.			w Polsce.
20. Tolerancja i przejawy ksenofobii	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym jest tolerancja, • rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, • wyjaśnia, czym są hejt i mowa nienawiści. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym są stereotypy, • podaje definicję nietolerancji, • określa, czym jest ksenofobia, • objaśnia, czym są szowinizm, rasizm i antysemityzm, • wskazuje skutki szowinizmu, rasizmu i antysemityzmu, • tłumaczy, czym jest kosmopolityzm, • podaje definicję Holokaustu, • opracowuje sposoby przeciwdziałania nietolerancji, • bierze udział w dyskusji o granicach tolerancji, • opowiada o swoich wrażeniach po przeczytaniu tekstu źródłowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy stereotypu, • przytacza argumenty obalające wybrane stereotypy, • przedstawia konsekwencje braku tolerancji w społeczeństwie, • charakteryzuje przyczyny i skutki ksenofobii, • określa różnice między ksenofobią a kosmopolityzmem, • analizuje tekst źródłowy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje ograniczenia postawy tolerancyjnej i tłumaczy ich przyczyny, • omawia różnice między szowinizmem a nacjonalizmem, • prezentuje konsekwencje upowszechniania się ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, • formułuje argumenty na poparcie tezy, że walka z brakiem tolerancji jest ważna dla funkcjonowania społeczeństwa, • formułuje argumenty na poparcie tezy, że pogodzenie różnych tożsamości społeczno-kulturowych jest możliwe, • analizuje tekst źródłowy, omawia problemy w nim poruszone i formułuje swoje stanowisko wobec nich. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ skrajnych postaw na historię XX w.

V. Polska państwem demokratycznym

21. Państwo i demokracja	<ul style="list-style-type: none"> • określa, czym jest państwo, • podaje cechy państwa, • wymienia nazwy współczesnych ustrojów politycznych (demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm). 	<ul style="list-style-type: none"> • wylicza podstawowe funkcje państwa, • rozróżnia funkcje wewnętrzne i zewnętrzne państwa, • wskazuje różnicę między monarchią a republiką, • podaje główne różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem, • wymienia zasady, na których 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między narodem a państwem, • omawia znaczenie suwerenności i przymusowości państwa, • charakteryzuje poszczególne funkcje wewnętrzne i zewnętrzne państwa, • tłumaczy, czym jest demokracja konstytucyjna, • wyjaśnia i omawia zasady, na których opiera się 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę realizowania przez państwo funkcji zewnętrznych, • analizuje różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem w obszarach władzy, praw obywateli, wolności słowa i mediów oraz ideologii państwowej, • aktywnie uczestniczy w 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan demokracji w państwie i uzasadnia swoje zdanie, • określa, jak zmieniła się liczba monarchii i republik w Europie w ciągu ostatnich 200 lat, • wyjaśnia, dlaczego większość państw demokratycznych rzadko wykorzystuje model bezpośredni,
--------------------------	--	---	---	--	---

		<p>opiera się funkcjonowanie demokracji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym się różni demokracja bezpośrednia od pośredniej, • wymienia podstawowe formy demokracji bezpośredniej, • wskazuje na mapie Europy monarchie i republiki, • określa korzyści, jakie daje obywatelom ustrój demokratyczny, • bierze udział w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej. 	<p>funkcjonowanie demokracji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zasadę suwerenności narodu, • podaje przykłady spraw, które mogą zostać poddane pod referendum lub stać się przedmiotem konsultacji społecznych, • wskazuje wady i zalety demokracji bezpośredniej i pośredniej, • aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej. 	<p>dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej, prezentuje stanowisko swojej grupy i przytacza trafne argumenty.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, która historyczna forma demokracji jest najbardziej zbliżona do dzisiejszego ustroju demokratycznego.
22. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> • określa znaczenie konstytucji w państwie, • wymienia główne rodzaje władzy państwowej, • opisuje konstrukcję tekstu <i>Konstytucji RP</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest państwo prawa, • tłumaczy, czym są akty prawne i podaje ich główne rodzaje, • wskazuje główne aspekty określone w konstytucji, • podaje, jaką funkcję pełni Trybunał Konstytucyjny, • wyciąga podstawowe zasady ustroju Polski zawarte w <i>Konstytucji RP</i>, • wymienia wartości, do których odwołuje się preambuła <i>Konstytucji RP</i>, • odnajduje w <i>Konstytucji RP</i> rozdziały, w których zostały opisane wolności, prawa i obowiązki obywateli, • znajduje potrzebne informacje we fragmencie ustawy o referendum 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy zasadę konstytucjonalizmu, • określa znaczenie zasady trójpodziału władzy i równowagi władz dla funkcjonowania demokracji, • wyjaśnia, dlaczego w republikach obowiązuje zakaz sprawowania dziedzicznej i dożywotniej władzy, • wymienia rozdziały <i>Konstytucji RP</i>, • charakteryzuje poszczególne zasady ustroju RP zawarte w <i>Konstytucji RP</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia hierarchię aktów prawnych w Polsce, • opisuje procedurę zmiany konstytucji i wyjaśnia, z jakiego powodu jest ona szczególna, • interpretuje artykuły <i>Konstytucji RP</i> dotyczące referendum ogólnokrajowego, • wskazuje, które opisane w <i>Konstytucji RP</i> wolności, prawa i obowiązki obywateli uważa za najważniejsze, i uzasadnia swoje zdanie. 	<ul style="list-style-type: none"> • -przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat historii polskich konstytucji.

		<p>ogólnokrajowym,</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia sprawy, które mogą być poddane pod referendum ogólnokrajowe, uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat historii polskich konstytucji. 			
23. Sejm i Senat RP	<ul style="list-style-type: none"> określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę ustawodawczą, podaje skład polskiego parlamentu, wymienia podstawowe kompetencje Sejmu i Senatu RP, odczytuje dane z wykresu dotyczącego aktywności ustawodawczej sejmu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak Sejm i Senat RP podejmują decyzje, kto kieruje pracami obu izb oraz ile trwa kadencja posłów i senatorów, tłumaczy, czym jest immunitet, wylicza główne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP, wymienia główne etapy procesu ustawodawczego, określa, kto w Polsce może wystąpić z inicjatywą ustawodawczą, wyjaśnia, jakie uprawnienia w trakcie prac nad ustawą posiada prezydent, wyszukuje informacje o ugrupowaniach politycznych, które mają swoje kluby lub koła w sejmie, przyporządkowuje je do koalicji i opozycji. 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, jak w pracy parlamentu przejawia się zasada przedstawicielstwa, wskazuje, czym wyróżnia się Zgromadzenie Narodowe, omawia kompetencje Sejmu i Senatu RP, charakteryzuje poszczególne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP, analizuje wykres dotyczący aktywności ustawodawczej Sejmu RP i dokonuje potrzebnych obliczeń, na podstawie odpowiednich artykułów <i>Konstytucji RP</i> odpowiada, w jakich sytuacjach obraduje Zgromadzenie Narodowe, wyjaśnia, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje funkcjonowanie Sejmu i Senatu RP z uwzględnieniem działalności klubów i kół poselskich tworzących koalicję i opozycję, wyjaśnia znaczenie immunitetu dla funkcjonowania władzy ustawodawczej, wskazuje różnice w organizacji wyborów do Sejmu i Senatu RP, omawia proces ustawodawczy, porównuje role Sejmu i Senatu RP w procesie ustawodawczym, wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym, bierze udział w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych, wymienia skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym zajmują się komisje sejmowe, Prezydium Sejmu RP i Konwent Seniorów, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych i przedstawia trafne argumenty. przygotowuje w ciekawej formie prezentację na temat historii polskiego parlamentu.
24. Prezydent RP i Rada Ministrów	<ul style="list-style-type: none"> określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę wykonawczą, 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia główne zasady wyboru Prezydenta RP, omawia kompetencje 	<ul style="list-style-type: none"> omawia poszczególne kompetencje Prezydenta RP z podziałem na politykę 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek funkcjonowania urzędu Prezydenta RP 	<ul style="list-style-type: none"> omawia okoliczności przywrócenia urzędu prezydenta w Polsce,

	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP, wyjaśnia, kim jest premier i czym jest Rada Ministrów, podaje, czym zajmuje się rząd, odczytuje dane z tabel dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich, gromadzi informacje o składzie osobowym urzędującej Rady Ministrów (imię i nazwisko premiera i ministra odpowiedzialnego za sprawy edukacji). 	<p>Prezydenta RP,</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak są powoływani premier i Rada Ministrów, omawia kompetencje rządu, wylicza Prezydentów RP po 1989 r., określa, za kadencji którego prezydenta uchwalono <i>Konstytucję RP</i>, odszukuje w internecie wiadomości na temat decyzji obecnego rządu, które wpłynęły na życie jego rodziny, bierze udział w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, znajduje informacje o działaniach obecnego Prezydenta RP związanych z polityką wewnętrzną i zagraniczną kraju. 	<p>wewnętrzną i zagraniczną,</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje procedurę tworzenia rządu, charakteryzuje poszczególne kompetencje rządu, określa, w jaki sposób współdziałają rząd i prezydent, analizuje dane zebrane w tabelach dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich, aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów. 	<p>z republikańską formą rządów,</p> <ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, na jakich zasadach działają wotum zaufania i wotum nieufności, określa, na czym polega zasada kontrasygnaty, tłumaczy, czym jest Rada Gabinetowa, wyjaśnia, dlaczego jest potrzebne poparcie większości sejmowej dla Rady Ministrów i premiera, omawia trzy kroki w procedurze powoływania Rady Ministrów (na podstawie artykułów <i>Konstytucji RP</i>), aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmując rolę lidera grupy. 	<ul style="list-style-type: none"> aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmując rolę lidera grupy i jako minister wygłasza przemówienie oraz przytacza trafne argumenty.
25. Sądy i trybunały	<ul style="list-style-type: none"> określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę sądowniczą, wyjaśnia, co nazywamy wymiarem sprawiedliwości, przedstawia rolę sędziów, tłumaczy, kim są prokurator, obrońca i obrońca z urzędu. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasady działania sądów, wymienia zadania trybunałów, na podstawie tekstu źródłowego przytacza przykłady spraw, którymi zajmują się współczesne sądy, wyjaśnia, jakie znaczenie ma dla obywateli dwuinstancyjność postępowania sądowego, odszukuje informacje na temat ostatniego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, bierze udział w dyskusji na temat immunitetów 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zasady działania sądów, wyjaśnia znaczenie zasad bezstronności i niezawisłości sędziów oraz ich immunitetu i nieusuwalności, tłumaczy, kim jest ławnik, analizuje tekst źródłowy, na jego podstawie wyjaśnia określenie <i>rządy sędziów</i>, wskazuje różnice między wymiarem sprawiedliwości a władzą sądowniczą, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat immunitetów sędziowskich i przytacza trafne 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje salę rozpraw w procesie karnym, charakteryzuje działania Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu, wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w państwie demokratycznym, odszukuje informacje na temat sporu o reformę sądownictwa i ustala, jakich kwestii on dotyczył, analizuje tekst źródłowy, na jego podstawie omawia wpływ sędziów na sferę polityki i życia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> objaśnia, czego dotyczyło ostatnie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego.

		sędziowskich.	argumenty.		
26. Partie polityczne	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym są partie polityczne, • wymienia rodzaje partii politycznych, • podaje elementy kampanii wyborczej partii, • wylicza systemy partyjne. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zawartość programu politycznego partii, • określa, w jaki sposób partie dążą do osiągnięcia swoich celów, • przedstawia systemy partyjne, • tłumaczy, czym są koalicja i opozycja w parlamencie, • wymienia nazwy największych polskich partii politycznych, • wyjaśnia, czym jest statut partii, • wyszukuje potrzebne informacje w tekście ustawy o partiach politycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje partii politycznych, • opisuje partie prawicowe, centrowe i lewicowe, • tłumaczy znaczenie kampanii wyborczej dla funkcjonowania partii, • charakteryzuje systemy partyjne, wskazuje wady i zalety każdego z nich, • tłumaczy, jak utworzyć partię polityczną, • analizuje tekst ustawy o partiach politycznych, • podaje nazwy partii politycznych, których przedstawiciele zasiadają w izbie niższej obecnej kadencji, • przygotowuje notatkę na temat jednej z partii politycznych reprezentowanych w Sejmie RP. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje działalność partii w państwie demokratycznym, • podaje przykłady działań podejmowanych przez wybraną partię polityczną reprezentowaną w Sejmie RP. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje polską scenę polityczną.
27. Organizacje obywatelskie	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym są organizacje pozarządowe i podaje ich główne rodzaje, • określa, czym jest wolontariat, i przytacza przykłady działań wolontariuszy, • wymienia korzyści wynikające z pracy w wolontariacie, • podaje przykłady ogólnopolskich organizacji młodzieżowych, • odczytuje dane statystyczne z wykresu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co oznacza prawo do swobodnego zrzeszania się, • przytacza przykłady działań organizacji pozarządowych, • wymienia cele działalności ogólnopolskich organizacji młodzieżowych, • wylicza przykładowe działania podejmowane przez związki zawodowe, • odszukuje informacje o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się, • tłumaczy, czym jest społeczeństwo obywatelskie, • charakteryzuje działalność organizacji pozarządowych, • wskazuje różnice między stowarzyszeniem a fundacją, • charakteryzuje rodzaje wolontariatu, • określa, jakie działania 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia poszczególne obszary działalności organizacji pozarządowych, • wyjaśnia, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność, • uzasadnia konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych, • na podstawie analizy danych statystycznych z wykresu wskazuje obszar, w którym organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę NSZZ „Solidarność” w najnowszej historii, • odpowiada, czy międzynarodowe organizacje pozarządowe powinny wpływać na władzę danego kraju, i przytacza trafne argumenty, • opowiada o swoich doświadczeniach z pracy wolontariackiej, • przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie

		<ul style="list-style-type: none"> uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego założenia stowarzyszenia, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego akcji wolontariackiej. 	trzeba podjąć, aby zostać wolontariuszem.	<p>powinny być bardziej aktywne, i uzasadnia swoje zdanie,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jak rozumie słowa Tadeusza Kotarbińskiego. 	<p>prezentację o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy,</p> <ul style="list-style-type: none"> przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego założenia stowarzyszenia, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego akcji wolontariackiej.
28. Media i opinia publiczna	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym jest opinia publiczna, wymienia rodzaje mass mediów, wskazuje różnice między mediami komercyjnymi a publicznymi, objaśnia, czym są fake newsy i bańki informacyjne, odróżnia fakty od opinii i komentarzy. 	<ul style="list-style-type: none"> określa, do czego służą sondaże, tłumaczy, czym jest wolność słowa, wylicza funkcje mediów, podaje zalety i wady mediów społecznościowych, wymienia główne zasady etyki dziennikarskiej, określa, czym jest kampania społeczna, podaje definicję spotu wyborczego, wskazuje pozytywne i negatywne skutki rozwoju środków masowego przekazu dla społeczeństwa, porównuje sposób przedstawienia jednego wydarzenia w artykułach z kilku źródeł i oddziela fakty od opinii, gromadzi materiały dotyczące wybranej kampanii społecznej, wskazuje funkcje mediów przejawiające się w stronach internetowych, które odwiedza, 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa, omawia funkcje sondaży, opisuje specyfikę mediów jednokierunkowych i interaktywnych, opowiada o poszczególnych funkcjach mediów, przedstawia rolę mediów społecznościowych w demokracji, podaje przykłady fake newsów i uzasadnia swój wybór, omawia zasady pracy i postępowania dziennikarzy, opisuje obszary tematyczne kampanii społecznych, sporządza notatkę z wybranego badania opinii publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> przycacza argumenty na poparcie tezy, że wolność słowa i wolne media są fundamentem demokracji, charakteryzuje misję mediów publicznych, omawia przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu mediów społecznościowych na demokrację, uzasadnia konieczność przestrzegania zasad etyki dziennikarskiej, wyjaśnia rolę opinii i komentarzy w demokratycznych mediach, bada sposób ukazania jednego wydarzenia w artykułach z kilku źródeł, oddziela fakty od opinii i przedstawia wnioski, uzasadnia konieczność oddzielania faktów od opinii. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia, jak często na jego poglądy, decyzje i wybory mają wpływ media społecznościowe, przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat wybranej kampanii społecznej, dokonuje analizy zastosowanych w niej środków.

		<ul style="list-style-type: none"> znajduje informacje na temat wyników wybranego badania opinii publicznej. 			
VI. Sprawy międzynarodowe					
29. Współpraca międzynarodowa	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym są polityka zagraniczna i współpraca międzynarodowa, rozвивa skrót ONZ, przytacza przykłady inicjatyw ONZ, podaje pełną nazwę NATO, wymienia przykłady działań NATO, - odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich NATO, odczytuje dane z wykresu prezentującego wyniki badań opinii publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej, wymienia podstawowe zadania ambasadora i konsula, wylicza główne cele i działania ONZ, tłumaczy, czemu służą misje pokojowe ONZ, określa najważniejsze cele NATO, przytacza przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO, odszukuje informacje o przypadku zastosowania weta w czasie obrad Rady Bezpieczeństwa ONZ, ocenia, czy ONZ odgrywa ważną rolę we współczesnym świecie i uzasadnia swoje zdanie, znajduje wiadomości o trzech operacjach NATO przeprowadzonych po 2000 r. 	<ul style="list-style-type: none"> omawia znaczenie współpracy międzynarodowej dla pokoju na świecie, charakteryzuje rolę ambasadora i konsula w polityce zagranicznej, podaje czas i okoliczności powstania ONZ, - określa, ilu członków liczy ONZ, wymienia główne organy ONZ, opisuje genezę NATO, - podaje nazwę głównego organu NATO, wskazuje na mapie państwa członkowskie NATO z uwzględnieniem kolejnych etapów powiększania się organizacji wylicza wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska. 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę organizacji międzynarodowych na arenie światowej, wyjaśnia, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego, omawia wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska, opracowuje notatkę o trzech operacjach NATO przeprowadzonych po 2000 r. z uwzględnieniem ich celów i uczestników. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wyniki badań opinii publicznej, formułuje wnioski, określa przyczyny zaobserwowanych zjawisk, wyraża własną opinię na wskazany temat i uzasadnia odpowiedź, znajduje informacje o protestach przed ambasadami różnych krajów, omawia to zjawisko i przedstawia swoje zdanie na ten temat, ocenia, jaki wpływ ma prawo weta w Radzie Bezpieczeństwa ONZ na skuteczność działań tego organu, przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat najważniejszych działań Polski w strukturach ONZ i NATO.
30. Unia Europejska	<ul style="list-style-type: none"> podaje datę i miejsce utworzenia Unii Europejskiej, wylicza najważniejsze zadania UE, odpowiada, czym jest euro, odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich UE. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne przyczyny integracji europejskiej, na podstawie mapy podaje nazwę państwa, które przystąpiło do UE później niż Polska, wylicza nazwy głównych organów Unii Europejskiej, odszukuje w Deklaracji 	<ul style="list-style-type: none"> omawia główne etapy integracji europejskiej, opisuje okoliczności powstania Unii Europejskiej, wskazuje na mapie państwa członkowskie UE, uwzględniając kolejne etapy rozszerzania organizacji, wymienia podstawowe 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje wady i zalety procesu integracji europejskiej, podaje nazwy trzech wspólnot europejskich, omawia uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej, analizuje tekst Deklaracji 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia główne zagadnienia i problemy funkcjonowania UE, - aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej, organizuje głosowanie

		<p>Schumana potrzebne informacje,</p> <ul style="list-style-type: none"> • bierze udział w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej, • uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego obchodów Dnia Europejskiego, • gromadzi materiały dotyczące brexitu, • bierze udział w dyskusji na temat skutków brexitu. 	<p>uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej,</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje tekst Deklaracji Schumana, • podaje praktyczne przykłady realizacji celów UE, • analizuje materiały dotyczące brexitu. 	<p>Schumana i określa, jak zmieniła się sytuacja w Europie od czasów autora,</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej, przedstawia trafne argumenty, uzasadnia swoje stanowisko, • aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat brexitu i przytacza trafne argumenty. 	<p>i podsumowuje jego wyniki,</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego obchodów Dnia Europejskiego.
31. Polska w Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę wejścia Polski do UE i określa sposób, w jaki Polacy podjęli decyzję, • wskazuje główne korzyści, które wynikły dla Polski, jej obywateli i polskich firm z przystąpienia do UE, • szuka informacji do broszury o sposobach wykorzystywania funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim mieście. 	<ul style="list-style-type: none"> • wylicza podstawowe prawa obywatela UE, • wymienia cztery najważniejsze zasady europejskiego rynku wewnętrznego, • przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących, • określa źródła funduszy unijnych i główne kierunki ich dysponowania, • gromadzi informacje na temat inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przygotowania Polski do przystąpienia do UE, • charakteryzuje poszczególne prawa obywatela UE, • przedstawia znaczenie zasad europejskiego rynku wewnętrznego, • tłumaczy, czym jest i jak działa strefa Schengen, • wylicza cele, na które są w Polsce przeznaczane dotacje unijne, • podaje przykłady wykorzystania przez Polskę funduszy unijnych, • redaguje broszurę o sposobach wykorzystywania funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim mieście, • sporządza notatkę na temat jednej z inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje koszty przynależności Polski do UE, • przedstawia negatywne skutki swobodnego przepływu osób, • omawia przeznaczenie poszczególnych rodzajów funduszy unijnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia proces integracji Polski z Unią Europejską, • rozważa, jakie mogą być konsekwencje wychodzenia kolejnych krajów z UE, • przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat inicjatyw unijnych skierowanych do młodych ludzi.
32. Problemy współczesnego	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest globalizacja, 	<ul style="list-style-type: none"> • wylicza główne skutki globalizacji, 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawiska globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia pozytywne i negatywne skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje, w jaki sposób młodzi ludzie mogą dbać

<p>świata</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przytacza przykłady globalizacji z codziennego życia, • podaje przykłady pomocy dla krajów rozwijających się, • tłumaczy, czym jest zjawisko ocieplania klimatu, • podaje główne różnice między sytuacją w krajach Północy i Południa. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa, z czego wynika podział na kraje rozwinięte i rozwijające się, • wskazuje główny kierunek migracji, • wylicza główne zagrożenia i wyzwania XXI w., • bierze udział w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją, • opracowuje notatkę o wybranej polskiej organizacji pozarządowej, która pomaga mieszkańcom państw rozwijających się, • przygotowuje plakat przestrzegający przed skutkami zmian klimatu, • uczestniczy w pracach nad prezentacją na temat najbardziej zagrożonych państw świata, • bierze udział w dyskusji dotyczącej wpływu światowych problemów na niego i jego rówieśników. 	<p>i amerykańskiej kultury,</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym jest konsumpcjonizm, • tłumaczy, na czym polegają pomoc rozwojowa i pomoc humanitarna, • charakteryzuje zmiany klimatu i określa ich skutki. 	<p>globalizacji w różnych dziedzinach,</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację krajów rozwiniętych i rozwijających się, • uzasadnia konieczność udzielania pomocy humanitarnej, • wyjaśnia, czym jest grupa G7, • omawia problemy związane z migracją, • omawia główne zagrożenia i wyzwania XXI w. 	<p>o środowisko,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest Młodzieżowy Strajk Klimatyczny, • przedstawia sylwetkę Greta Thunberg, • aktywnie uczestniczy w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją, przytacza trafne argumenty, proponuje sposoby rozwiązania problemu, • znajduje informacje o inicjatywach na rzecz osób potrzebujących z krajów Południa, w które mogą się zaangażować młodzi ludzie, • opracowuje reportaż dotyczący zmian klimatu, • przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat najbardziej zagrożonych państw świata, • aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat wpływu światowych problemów na niego i jego rówieśników oraz przytacza trafne argumenty.
<p>33. Konflikty zbrojne na świecie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje główne przyczyny konfliktów zbrojnych, • wyjaśnia, czym jest ludobójstwo, • przytacza przykłady działań terrorystycznych, • odczytuje z mapy informacje o wybranych współczesnych konfliktach na świecie, 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polega terroryzm, • wymienia skutki terroryzmu, • określa skutki konfliktów, • odszukuje informacje na temat cyberterroryzmu, • znajduje w internecie wiadomości o zbrodniach ludobójstwa 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny i rodzaje konfliktów, • przedstawia źródła i rodzaje terroryzmu, • na podstawie mapy charakteryzuje wybrane współczesne konflikty na świecie, • analizuje wyniki badań opinii 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego walka ze współczesnym terroryzmem jest trudna, • redaguje notatkę na temat zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie w XXI w. • aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiada o zamachu na World Trade Center, • przygotowuje prezentację dotyczącą konfliktu na Ukrainie, • aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia

	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje wyniki badań opinii publicznej dotyczących zagrożenia terroryzmem w Polsce. 	<p>popętnionych w XX w.,</p> <ul style="list-style-type: none"> • bierze udział w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych. 	<p>publicznej dotyczących zagrożenia terroryzmem w Polsce i ocenia, jak poglądy Polaków na ten problem kształtują się obecnie,</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zagrożenia wynikające z cyberterroryzmu dla współczesnych państw i społeczeństw, • - aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych. 	<p>celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, przedstawia trafne argumenty.</p>	<p>jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, podaje konkretne propozycje i przedstawia trafne argumenty.</p>
--	---	--	--	---	---

Dariusz Garnarczyk